

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради ДФ 108.106.2026 / ID 14376
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Остра Вікторія Анатоліївна, 1997 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2020 році Одеський національний університет імені І. І. Мечникова за спеціальністю «Туризм» та здобула кваліфікацію магістра з туризму. Навчається в аспірантурі в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова, Міністерство освіти і науки України, м. Одеса, з 2022 року до цього часу, успішно виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Географія».

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 108.106.2026, утворена наказом ректора Одеського національного університету імені І. І. Мечникова від 27 травня 2026 року №42/ОД, у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради – Віталія СИЧА, доктора географічних наук,

професора, завідувача кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Рецензентів – Андрія БУЯНОВСЬКОГО, кандидата географічних наук, доцента, завідувача кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Зої ПРИХОДЬКО, кандидата географічних наук, доцента, доцента кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Офіційних опонентів – Василя ДЖАМАНА, доктора географічних наук, професора, професора кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Катерини СЕГІДИ, доктора географічних наук, професора, завідувача кафедри соціально-економічної географії і регіонального розвитку імені Костянтина Немця Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,

на засіданні 06 липня 2026 року прийняла рішення про присудження **ОСТРІЙ** Вікторії Анатоліївні ступеня доктора філософії з галузі знань 10 – Природничі науки за спеціальністю 106 – Географія на підставі прилюдного захисту дисертації «Суспільно-географічні аспекти дослідження міграційних трансформацій в регіонах України».

Дисертацію виконано в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки України, м. Одеса.

Науковий керівник: Вікторія ЯВОРСЬКА, доктор географічних наук, професор, декан геолого-географічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису.

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Сучасні міграційні процеси, що розгортаються в Україні впродовж останніх трьох десятиліть, пройшли шлях якісних трансформацій від адміністративно регульованих переміщень радянського періоду до стихійних трудових рухів 1990-х років, структурної еміграції 2000-2013 рр., кризових вимушених переміщень 2014-2021 рр. та безпрецедентних за масштабом і швидкістю розгортання гуманітарно-демографічних процесів після 24 лютого 2022 р. Загальна чисельність населення України скоротилась з 51,7 млн осіб у 1989 р. до 41,2 млн у 2022 р. (на 20,4 %), а в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації приблизно 6,8 млн громадян отримали статус тимчасового захисту в 47 країнах світу і близько 3,7 млн осіб набули статусу внутрішньо переміщених.

Зазначені процеси не зводяться до простого механічного переміщення населення, оскільки вони спричиняють глибокі і взаємопов'язані якісні зміни в демографічній, соціально-економічній, розселенській та геополітичній структурах суспільства. Це зумовлює необхідність концептуального переосмислення міграції як суспільно-географічного явища і запровадження поняття «міграційні трансформації» як інтегральної категорії, яка дає змогу аналізувати сукупність глибоких якісних і кількісних змін у масштабах, структурі, спрямованості та інтенсивності міграційних потоків у їх просторово-часовому континуумі.

Актуальність теми дослідження посилюється практичною потребою у науково обґрунтованих рекомендаціях щодо регіональної міграційної політики, програм інтеграції внутрішньо переміщених осіб, стратегій повернення українських біженців і запобігання незворотному відтоку людського капіталу. Ці завдання набувають критичного значення у контексті повоєнного відновлення України, набуття нею статусу кандидата у члени Європейського Союзу і необхідності формування нової демографічної моделі держави. Зазначене зумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Результати дисертаційного дослідження впроваджені при виконанні науково-дослідної роботи на кафедрі економічної та соціальної географії і туризму «Особливості формування регіональних рекреаційних комплексів в Українському Причорномор'ї» (тема № 316 тематичного плану ОНУ імені І.І. Мечникова, номер державної реєстрації НДР 0121U113483), термін виконання: 01.09.2021-31.12.2025 рр.

2. Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане авторкою самостійно і містить наукові положення, розроблені особисто здобувачкою. У роботі використані авторські розрахунки, аналітичні узагальнення, а також ілюстративний матеріал у вигляді картограм, графіків і таблиць, підготовлених на основі проведеного дослідження. Авторка самостійно здійснила збір та обробку статистичних, картографічних і літературних джерел, обґрунтувала концептуальні підходи, теоретико-методологічні засади дослідження та сформулювала висновки. Запозичені з наукових та інформаційних джерел положення подані з відповідними посиланнями на авторів. Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать авторці та є її науковим доробком.

3. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів і запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Одержані результати є науково обґрунтованими і достовірними. Ступінь достовірності результатів проведених досліджень, висновків та рекомендацій, що викладені у дисертації, забезпечено використанням адекватних методів дослідження, презентабельністю та сучасністю інформаційно-статистичної бази дослідження, використанням ідей авторитетних вчених для вирішення завдань і досягнення поставленої мети. Інформаційну базу дисертаційної роботи становлять статистичні дані та матеріали Державної служби статистики України, Міністерства соціальної політики України, Національного банку України, Міністерства освіти і науки України, матеріали міжнародних організацій (Міжнародної організації з міграції, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Євростату, Світового банку, ОЕСР, ЮНЕСКО), нормативно-правові документи України та Європейського Союзу, вітчизняні та міжнародні наукові праці тощо.

Результати дослідження запропоновано використовувати органами державної влади та місцевого самоврядування при формуванні та реалізації демографічної, соціальної та міграційної регіональної політики, зокрема в аспектах територіального планування, оптимізації мережі соціальної інфраструктури та управління міграційними процесами.

4. Наукова новизна результатів дисертації полягає в тому, що вперше розроблено цілісну суспільно-географічну концепцію міграційних трансформацій, яка обґрунтовує їх не як сукупність окремих міграційних подій, а як єдиний динамічний просторово-часовий процес, що охоплює сукупність глибоких якісних і кількісних змін у масштабах, структурі, спрямованості та інтенсивності міграційних потоків і визначає траєкторію змін у демографічній, соціально-економічній, розселенській та геополітичній структурах суспільства; запропоновано авторське визначення категорії «міграційні трансформації» як суспільно-географічного поняття, що інтегрує трудові, вимушені і структурно-демографічні форми просторової мобільності населення в єдиному просторово-часовому континуумі; розроблено чотирирівневу класифікаційну схему міграційних трансформацій (тип – підтип – вид – підвид) з включенням просторового різновиду (рівноважного, зовнішньоміграційного, внутрішньоміграційного) і повним аналітичним кодуванням за схемою «Тип–Підтип–різновид–Вид(Підвид) – [новітня тенденція]», що забезпечує максимальну деталізацію класифікації регіонів і їх порівняльний аналіз; здійснено типізацію міграційних трансформацій регіонів України за період 2002-2021 рр., що доводить виразну просторову поляризацію міграційної системи країни; запропоновано SWOT- і TOWS-матриці для стратегічного аналізу зовнішньої вимушеної міграції українців і обґрунтовано три сценарії повернення біженців (оптимістичний, базовий, песимістичний) з визначенням шести стратегічних пріоритетів регіональної міграційної політики на період 2025-2030 рр.

Удосконалено понятійно-категоріальний апарат суспільно-географічного дослідження міграційних процесів шляхом уточнення співвідношень між базовими поняттями та впорядкування системи наукових понять для їх аналізу в умовах сучасних геополітичних викликів; методику суспільно-географічного аналізу

міграційних трансформацій шляхом поєднання кількісного аналізу в межах внутрішньої і зовнішньої міграції з графічною візуалізацією часових траєкторій і параметричною оцінкою їх стабільності, динамічності та новітньої тенденції; підходи до аналізу демографічних профілів внутрішньо переміщених осіб з виокремленням основних типів профілів за віковою структурою населення; класифікаційну схему чинників міграційних трансформацій з обґрунтуванням механізму їх кумулятивного підсилення та взаємозалежного впливу на формування регіональних особливостей міграційних процесів; удосконалено періодизацію міграційних трансформацій в Україні шляхом виокремлення п'яти етапів розвитку та встановлення їх просторово-часової послідовності та якісних відмінностей; удосконалено методичні підходи до кореляційного аналізу зв'язків між соціально-економічними показниками і параметрами міграційних трансформацій з використанням коефіцієнтів Пірсона і Спірмена.

5. Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у розширенні понятійно-категоріального апарату суспільної географії в частині обґрунтування категорії «міграційні трансформації», розробленні їх цілісної концепції, методики чотирирівневої типізації і просторової диференціації за регіонами України. Запропонована авторська суспільно-географічна концепція є внеском у розвиток теоретичних засад географії населення, надаючи методологічну основу для аналізу міграцій в умовах надзвичайних геополітичних викликів.

Окремі положення дисертаційної роботи рекомендовано до використання у навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні дисциплін «Основи суспільної географії», «Основи регіоналістики», «Географія населення», «Економічна і соціальна географія України», «Глобалістика та регіональна інтеграція» та «Регіональна економічна і соціальна географія», а також при підготовці кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Географія і регіональні студії» і суміжними спеціальностями.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих методичних розробок і висновків для формування регіональної міграційної політики України, програм інтеграції внутрішньо переміщених осіб, стратегій повернення українських біженців і запобігання незворотному відтоку людського капіталу. Розроблена SWOT/TOWS-матриця та сценарне прогнозування динаміки повернення біженців можуть бути використані Міністерством соціальної політики України, Міністерством закордонних справ України, обласними військовими адміністраціями і органами місцевого самоврядування при формуванні цільових програм підтримки ВПО та повернення українських мігрантів з-за кордону.

6. Оцінка структури та обсягу дисертації, її мови та стилю. Дисертація «Суспільно-географічні аспекти дослідження міграційних трансформацій в регіонах України» за структурою, мовою та стилем викладення, а також оформленням відповідає вимогам МОН України та освітньо-наукової програми.

7. Оцінка роботи щодо ознак академічного плагіату. Дисертаційна робота була перевірена автоматизованим сервісом пошуку плагіату Strikeplagiarism.

Результати перевірки зафіксовано у Довідці сектору моніторингу Наукової бібліотеки ОНУ імені І.І. Мечникова від «11» травня 2026 р. Оригінальність – 97,81%. Відповідно до висновку Комісії з етики та академічної доброчесності кафедри економічної та соціальної географії і туризму геолого-географічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова, виявлені подібності й текстові збіги стосуються загальновідомих фактів, подій та явищ; окремі фрази, твердження та терміни є сталими у навчальній і науковій літературі; виявлені текстові збіги не стосуються наукової новизни роботи та не впливають на отримані автором висновки; таким чином, виявлені текстові збіги не є плагіатом та не тягнуть за собою порушення автором принципів академічної доброчесності. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням.

Дисертація Острої Вікторії Анатоліївни за обсягом, структурою, мовою, стилем викладення, а також оформленням відповідає вимогам освітньо-наукової програми «Географія» і вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (зі змінами) та оформлена згідно з вимогами наказу МОН України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Здобувачка має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 – статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 5 – публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дослідження (фахові видання категорії Б):

1. **Остра В.А.**, Яворська В.В., Куделіна С.Б. Просторові особливості та суспільно-економічні проблеми вимушеного внутрішнього переміщення населення в Одеській області. *Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки*. Т. 28. Вип. 2(43). 2023. С. 66-78. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2023.2\(43\).292732](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2023.2(43).292732)

2. **Остра В.А.**, Яворська В.В. Демографічна криза та міграційні процеси: взаємозв'язок та наслідки для соціально-економічного розвитку. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки*. Т. 30. Вип. 1(46). 2025. С. 147–159. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.1\(46\).332397](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.1(46).332397)

3. **Остра В.**, Яворська В. Система вищої освіти України на тлі глобальної міграції: виклики та перспективи. *Науковий вісник Чернівецького університету : Географія*. Вип. 853. 2025. С. 73-82. <https://doi.org/10.31861/geo.2025.853.73-82>

4. **Остра В.А.** Динаміка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні: виклики та можливості для громад. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки*. Т. 30. Вип. 2(47). 2025. С. 215–228. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.2\(47\).344762](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.2(47).344762)

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. **Остра В.А.** Трансформація міграційних процесів в контексті глобалізації: мат-ли III Міжнародна конференція «Моделі міждисциплінарних та міжгалузевих освітніх та освітньо-наукових програм в умовах військового стану:

виклики та варіанти впровадження» (8-9 вересня 2023). Одеса: ОНУ, 2023. С. 98-100.

6. **Остра В.А.** Соціально-економічні наслідки демографічних процесів у регіонах України: мат-ли Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченій пам'яті та 85-річчю з Дня народження професора О.Г. Топчієва (м. Одеса, 22 липня 2024 року). Одеса: ОНУ, 2024. С. 82-85.

7. **Остра В.А.** Міграційні процеси в Україні: виклики для вищої освіти та ринку праці: мат-ли міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми науки, освіти і технологій в Україні та світі». (м. Полтава, 26 липня 2025 року). Полтава: ЦФЕНД, 2025. С. 81-82.

8. **Остра В.А.** Вплив освіти на адаптацію української молоді за кордоном: ризики та наслідки для України: мат-ли 7-ї міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні дебати». (м. Дніпро, 7-8 серпня 2025 року). Дніпро: WayScience, 2025. С. 195-196.

9. **Остра В.А.** Геопросторові закономірності міграційних процесів у припортових регіонах України: мат-ли V Міжнародна конференція «Моделі міждисциплінарних та міжгалузевих освітніх та освітньо-наукових програм в умовах воєнного стану: виклики та варіанти впровадження» (10-12 жовтня 2025). Одеса: ОНУ, 2025. С. 119-121.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

Рецензент: Буяновський Андрій Олександрович, кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені зауваження:

1. Урбанізаційний чинник у системі передумов міграційних трансформацій. У другому розділі аналіз передумов охоплює демографічні, соціально-економічні, геополітичні і розселенські блоки. Однак роль урбанізаційного процесу як самостійного структурного чинника міграційних трансформацій розкрита недостатньо системно. Поглиблення агломераційної концентрації населення є тим механізмом, що безпосередньо формує «полюси тяжіння» позитивного типу міграційних трансформацій, однак аналіз урбанізаційної динаміки у розрізі окремих агломерацій з прив'язкою до відповідних типів міграційних трансформацій регіонів-реципієнтів міг би суттєво посилити аргументаційну базу третього розділу.

2. Графічне відображення класифікаційної схеми. Чотирирівнева класифікаційна схема «тип, підтип, вид, підвид» є оригінальним і деталізованим методичним рішенням, проте у дисертації вона представлена переважно у текстовому форматі і через систему кодів. Зведена схема-дерево або ієрархічна таблиця, що унаочнювала б усю систему з 11 підтипів, 22 видів і 32 підвидів у єдиному вигляді, суттєво підвищила б сприйняття і практичну відтворюваність методики сторонніми дослідниками. Наявність такого схематичного зображення вигідно виокремила б методичний внесок роботи.

3. Диференціація стратегічних пріоритетів за типами регіонів. Шість

стратегічних пріоритетів міграційної політики на 2025-2030 рр. сформульовано на загальнодержавному рівні. Водночас дисертація сама ж довела, що Україна є просторово поляризованою міграційною системою з принципово різними типами МТ по регіонах. З огляду на це, бажано було б показати диференціацію стратегічних пріоритетів хоча б у розрізі трьох виокремлених типів МТ. Зокрема, для позитивного типу актуальнішою є керована інтеграція ВПО, тоді як для негативного типу пріоритетом є стримування внутрішнього відтоку. Така диференціація зробила б стратегічний блок більш операційним для управління.

4. Зв'язок між п'ятиетапною періодизацією і типізацією регіонів. У третьому розділі авторка вдосконалює періодизацію МТ в Україні шляхом виокремлення п'яти етапів за 1989-2026 рр. і одночасно здійснює типізацію регіонів за 2002-2021 рр. Ці два результати є важливими, однак у роботі вони представлені певною мірою автономно. Явна демонстрація того, яким чином зміна етапу МТ відображається на просторовій конфігурації типів регіонів або чи відбувались міжетапні переходи між типами для конкретних регіонів, суттєво підсилила б синтетичний характер третього розділу.

5. Завеликі за обсягом і перенасичені інформацію висновки до розділів та загальні висновки роботи.

6. Насамкінець, зауваження є технічно-редакційного характеру (помарки, описки, тощо).

Рецензент: Приходько Зоя Володимирівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені зауваження:

1. Обсяг і рівномірність аналізу передумов у другому розділі. Демографічний і соціально-економічний блоки розкрито детально, тоді як розселенський блок висвітлено менш розгорнуто. Зокрема, аналіз типів розселення та ієрархії систем розселення у просторовому зв'язку з міграційними трансформаціями окремих регіонів міг би суттєво підсилити аргументаційну базу третього розділу. Більш докладний аналіз інфраструктурно-обслуговуючих передумов міграційних переміщень з використанням показників рівня розвитку сфери обслуговування та соціальної інфраструктури регіонів та населених пунктів також сприяв би більшій об'єктивності та комплексності методики типізації міграційних трансформацій.

2. Методична чіткість кодування у класифікаційній схемі. Запропонована чотирирівнева класифікаційна схема є оригінальною і деталізованою, проте запис аналітичного коду у форматі «Тип-Підтип-різновид-Вид(Підвид)-[новітня тенденція]» є певною мірою громіздким і потребує чіткішого методичного пояснення для практичного застосування. Бажано було б навести таблицю умовних позначень, яка забезпечила б однозначне читання кодів різними дослідниками.

3. Часткова обмеженість даних для аналізу 2022-2024 рр. У четвертому розділі просторовий аналіз ВПО спирається переважно на дані вересня 2022 – листопада 2023 рр. через відсутність доступних повних регіональних даних за пізніший період. Хоча це обмеження є об'єктивним, у тексті варто було б окремо обговорити можливий вплив цього часового зрізу на надійність зроблених висновків та вказати на бажані напрями актуалізації аналізу.

4. Критерії розрізнення оптимістичного і базового сценаріїв. Три сценарії повернення біженців сформульовано концептуально переконливо, однак кількісні параметри оптимістичного (70-75%) і базового (40-50%) сценаріїв потребують чіткішого обґрунтування у частині вихідних припущень: зокрема, яким має бути мінімальний рівень безпеки і яка частка відновленого житлового фонду є граничним параметром для переходу між сценаріями. Розробка системи індикаторів-тригерів підвищила б управлінську придатність сценарного інструментарію.

5. В роботі є деякі несуттєві друкарські та технічні помилки.

Опонент: Джаман Василь Олексійович, доктор географічних наук, професор, професор кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Оцінка позитивна. Висловлені зауваження:

1. Оскільки авторка справедливо розглядає міграційні трансформації як систему змін у просторовій організації суспільства (с. 46), то у самому визначенні поняття «міграційні трансформації» (на с. 47) логічно було би додати словосполучення *причинах і мотиваціях*. Тоді визначення звучало б: «міграційні трансформації — це сукупність глибоких якісних і кількісних змін у *причинах і мотиваціях*, масштабах, структурі, спрямованості та інтенсивності міграційних потоків, що відбуваються під впливом ендегенних і екзогенних чинників і суттєво впливають на демографічну, соціально-економічну, розселенську та геополітичну структуру регіонів».

2. У дисертації розглянуто (с. 158 - 161, табл. 3.2) типізацію міграційних трансформацій України за 2002 - 2021 роки, але логічніше було розглянути особливості міграційних трансформацій за трьома часовими періодами, визначеними різною політичною ситуацією: а) передвоєнний, коли обсяги і напрямки міграційних потоків у мирний час стабілізувалися; б) воєнний (2014 - 2021 рр.) в умовах гібридної війни, коли після нападу і вторгнення росії на територію суверенної України були тимчасово окуповані території АР Крим, міста Севастополя частини територій у Донецькій і Луганській областях; в) воєнний (після 24 лютого 2022 р.) – в умовах широкомасштабної війни.

3. Допущена неточність при побудові рисунка 3.1 «Динаміка внутрішнього міграційного руху населення України у 2002 - 2021 роках» (на с. 154). Кількість вибули внутрішніх мігрантів повинна дорівнювати кількості прибулих, але на графіку ці показники - різні. Зокрема, для прикладу, на графіку за 2002 рік: кількість прибулих - 760 тис. осіб, а кількість вибулих - 1554 тис. осіб.

4. Помічений помилковий опис рисунка 4.6 (на с. 181). У тексті зазначено, що «регіони зони конфлікту тяжіють до правого нижнього квадрату, тоді як західні регіони, до лівого верхнього». А фактично – навпаки.

5. Дисертантка використовує поняття «полюси відтоку» мігрантів (с. 3 і 24). Логічніше, на мою думку, називати «регіони відтоку» чи «зони відтоку», оскільки вони займають значні території.

6. Значну увагу сучасним проблемам міграцій населення України приділяє провідне наукове географічне видання держави - «Український географічний журнал», але статті останніх років (зокрема, 2024 р.) у списку використаних джерел

– відсутні.

7. У дисертаційній роботі зустрічаються технічні помилки:

а) відомою дослідницею географії міграцій населення України є Западнюк (Санталова) Світлана Олександрівна, прізвище якої дисертантка відмінняє у чоловічому роді – *Западнюка* (с. 22, 41, 47, 49, 57); аналогічна помилка і стосовно Мезенцевої Наталії Іванівни (с. 35);

б) рисунки 2.2 і 2.4 мають однакову назву, але різний зміст, аналогічна помилка стосовно рисунків 2.3 і 2.5.;

в) на рис. 2.8 (с. 86) двічі подані показники Черкаської, Чернівецької і Чернігівської областей;

г) таблиця 2.4 — лишня, вона повністю дублює дані рис. 2.6 і таблиці 2.5; д) зустрічаються граматичні та стилістичні огріхи (с. 164, 196, 197 та ін.).

Опонент: Сегіда Катерина Юріївна, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Оцінка позитивна. Висловлені зауваження:

1. У вступній частині зазначено, що дослідження спирається на «фундаментальні положення суспільної географії щодо просторово-часової організації населення, ... системний підхід до аналізу міграційних процесів, ...» (с. 25). У роботі мова також йде про «суспільно-географічний підхід», «географічний підхід» (с. 47), «системну концепцію суспільної географії», «комплексну суспільно-географічну концепцію» (с. 41-43), а міграційні процеси розглядаються як «чинник територіальної трансформації регіональних соціогеосистем» (с. 27). У зв'язку з цим виникає питання щодо авторського розуміння та розмежування наведених підходів і концепцій.

2. Одним із ключових наукових результатів дисертації є обґрунтування авторського поняття «міграційні трансформації» (с. 46-47). У роботі наведено низку споріднених понять та категорій (таблиця 1.4), підсилило б авторське узагальнення співвідношень ключових категорій із визначенням основного змісту та тих позицій, що використовуються або не використовуються в авторській дефініції міграційних трансформацій. До того ж, у роботі йде мова про «міграційні трансформації як структурне явище, що є одночасно наслідком і чинником регіонального розвитку в Україні» (с. 54), у висновках акцентовано на міграційних трансформаціях як «цілісному динамічному процесі, що формує траєкторію регіонального розвитку» (с.229), проте зазначена теза, на нашу думку, потребує більш розгорнутого обґрунтування.

3. У роботі здійснено типізацію регіонів України за особливостями міграційних трансформацій упродовж 2002-2021 рр., що є важливим науковим результатом (табл. 3.1, 3.2, рис. 3.3). Водночас доцільно було б більш детально обґрунтувати порогові значення показників, покладених в основу виділення окремих типів регіонів, а також оцінити чутливість отриманих результатів до зміни набору індикаторів, що дозволило б підсилити методичну складову запропонованої типології та розширити можливості практичного застосування.

4. У четвертому розділі значну увагу приділено аналізу вимушеної міграції та сценаріям повернення українських біженців, у тому числі представлено

SWOT/TOWS-аналіз. Додаткового пояснення потребує теза про «забезпечення інклюзивної реінтеграції жінок з дітьми» (ST) (с. 213). Серед інших у стратегічних рекомендаціях (таблиця 4.14 с. 216-217) зазначено «просторова диверсифікація потоків репатріантів», що так само потребує додаткового пояснення. Окрім того, серед можливих сценаріїв доцільно було б розглянути перспективи формування транснаціональних міграційних мереж українців та їх вплив на повоєнний розвиток держави. З огляду на масштаби сучасної зовнішньої міграції цей напрям досліджень набуває особливої актуальності.

5. У дисертації значну увагу приділено аналізу внутрішніх та зовнішніх міграційних процесів, однак меншою мірою розкрито вплив зворотних міграцій, циркулярної міграції та дистанційної зайнятості на трансформацію регіональних ринків праці. Враховуючи сучасні тенденції розвитку цифрової економіки, зазначений аспект становить перспективний напрям подальших суспільно-географічних досліджень.

6. Деякі технічні зауваження: с. 35, 57, 58 неточності щодо авторів та праць, представлених у попередніх дослідженнях; не дуже вдалим є використання словосполучення «збройний конфлікт», коли мова йде про війну; не в усіх таблицях та рисунках зазначені одиниці виміру (приміром таблиця 2.1, рис. 2.1 та інших), неточності у підписах рисунків (приміром 2.4, 2.5, 2.8, 2.11, 2.15, 2.22, 4.6, 4.25 та інших); «період 1989-2026 pp.» (с. 229) та інші.

Голова ради: **Сич Віталій Андрійович**, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Виступ позитивний. Без зауважень.

Здобувачка надала обґрунтовані відповіді на висловлені зауваження опонентів та рецензента, а також на інші запитання та показала високий науковий рівень в ході дискусії. Зазначені зауваження не впливають на основні наукові висновки та загальне позитивне враження від дисертаційної роботи.

Результати відкритого голосування:

Подано голосів – п'ять,
"За" – 5 (п'ять) членів ради,
"Проти" – немає,
"Утримались" – немає.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 108.106.2026 Одеського національного університету імені І. І. Мечникова присуджує **ОСТРІЙ** Вікторії Анатоліївні ступінь доктора філософії з галузі знань 10 – Природничі науки за спеціальністю 106 – Географія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

ОСОБИСТИЙ ПІДПИС ПІДТВЕРДЖУЮ
Перший проректор ОНУ ім. І.І.Мечникова

Майя НІКОЛАЄВА

" " 20 р.

Віталій СИЧ